

UDVISTE W. R. RAASLØFF UNATIONAL HOLDNING I 1848?

AF

Museumsinspektør ARNE HOFF

Ved oprørets udbrud i Holsten og Slesvig i marts 1848 gik en mindre del af officerskorpset over til oprørerne, mens de fleste forblev deres faneed tro. Med datidens vanskelige forbindelsesforhold gik der imidlertid nogen tid, før man rigtigt havde fået fastslået, hvem der havde svigtet. Rytterne svirrede, og det kunne vanskeligt undgås, at beskyldningerne for unational optræden med urette fremførtes mod folk, hvis handlinger på grund af omstændighederne kom til at fremtræde i et mærkeligt skær. Dette gjaldt således den daværende premierløjtnant i artilleriet WALDEMAR RUDOLPH RAASLØFF, senere kendt som krigsminister 1866–70, hvis tilfælde nærmere skal behandles i det følgende.

Raasløff var født 6. november 1815 i Altona, hvor hans far, afskediget kaptajnløjtnant af søetaten ANDREAS RAASLØFF¹, var indrulleringschef for Holsten. Efter nogle års skolegang i Sorø blev W. R. Raasløff i 1832 optaget på den militære højskole, hvorfra han 1838 afgik som sekondløjtnant. I 1840–41 deltog han som frivillig i det franske felttog i Algier og opholdt sig senere nogen tid i Frankrig, hvorfra han hjembragte forskellige våbentekniske nyheder, bl. a. de første taprifler.

I foråret 1847 indsendte Raasløff til kongen et promemoria², hvori han henledte opmærksomheden på, at den danske hær efter hærloven af 1842 manglede et meget betydeligt antal skydevåben for at kunne bevæbne de i loven forudsete styrker. Denne mangel kunne formentlig bedst afhjælpes ved, at man i Frankrig købte et større parti af en lige afskaffet geværmodel, der passede godt for den danske hær³.

Raasløffs plan mødte interesseret velvilje i generalitets- og kommissariatskollegiet, men inden man var nået frem til en beslutning,

havde Februarrevolutionens usikre politiske forhold sat en stopper for det hele. Sagen gik imidlertid ikke i glemmebogen, og den 14. marts 1848 skrev kongen til kollegiet⁴, at „da det efter de seneste Efterretninger fra Frankrig, kan antages, at den provisoriske Regjering dersteds vil consolidere sig, . . . er det vor allernaadigste Villie, at . . . Raasløff som snarest skal begive sig til Paris . . .“. Instruxen, der først udfærdigedes den 21. marts, bestemte, at han i Frankrig skulle undersøge muligheden for at købe omkring 20.000 fodfolksgeværer, og hvis dette mislykkedes for ham, skulle han tage til Belgien og der afvente nærmere forholdsordre.

Der gik et par dage, inden Raasløff gennem kollegiet havde fået den kongelige rejsebefaling, og atter nogle dage, inden han var klar. I mellemtiden havde artilleribrigaden indstillet, at der skulle meddeles ham kaptajns karakter, vel for at give ham en bedre position ved forhandling med franske militære myndigheder. Dette bevilgedes også den 20. marts og først dagen efter kunne da hans pas udstedes. Den følgende dag igen, den 22., forlod Raasløff København. Om første del af rejsens forløb er vi så heldige at vide god besked, takket være en detailleret rapport, som han senere på året (12/8) måtte indgive til krigsministeriet, der bebrejdede ham, at han uden bemyndigelse havde benyttet extrapost i stedet for dampskib.

Raasløff skriver i sin rapport om rejsen, at han „af det udenlandske Departement var bleven meddelt Courserpas, fordi jeg, med Generaladjutantens Samtykke, havde påtaget mig at medtage Depescher for bemeldte Departement. Passet er dateret den 21. Marts. Min Afrejse var bestemt til den 22^{de} med Dampskibet (saavidt jeg mindes „Copenhagen“). Efter at have den 22^{de} meldt mig til Afrejse, erfarede jeg, at Dampskibet ikke ville komme til at gaa, og da saavel Beskaffenheden, og den med Tidsomstændighederne forøgede Vigtighed, af mit Hverv i og for sig, som og den Omstændighed, at jeg skulde medtage Depescher, gjorde mig det til Pligt, saa hurtigt og sikkert som muligt at søge at naae mit Bestemmelsessted Paris, og det desuden var ubestemt, naar Dampskibet vilde komme til at gaae, saa troede jeg at burde beslutte mig til at reise over Land, og da ingen Deligence var bestemt til Afgang i de første 24 Timer, at reise med Extrapost. Jeg forlod altsaa den 22^{de} Marts om Eftermiddagen (jeg troer omtr. Kl: 4) Kjøbenhavn, efter at jeg, ifølge speciel Aftale med Hrr. Conferentsraad DANKWARD⁵, paa Jernbane-gaarden havde modtaget mine Depescher – ankommen til Roskilde kørte jeg strax videre med Extrapost (men dog ikke med Courser-

heste) og ankom til Corsøer d. 23^{de} Marts om Morgenen omtrent Kl: 2. Efter Requisition blev jeg en Time efter sat over Beltet, forlod Nyborg omtrent Kl: 4^{1/2}, kørte uden Ophold igjennem Fyen, ankom til Assens omtrent Kl: 1 Efterm., blev efter Requisition sat over lille Belt til Aarøesund, og fortsatte Reisen omtrent Kl: 4^{1/2} E: M: uden videre Ophold til Rendsborg, som jeg passerede d. 24: Marts omtrent Kl: 4 om Morgenen, og altsaa omtrent 4 Timer, førend Fæstningen blev overrumplet. Jeg var blot kjørt *igennem* Rendsborg til Jernbane-gaarden, som ligger uden for Staden, og i hvilken jeg opholdt mig, indtil det første Tog afgik til Altona, saavidt jeg mindes Kl: 6. Kl: 7 mødte vi ved Stationen i Neumünster Prindsen af Augustenborg i Spidsen for Kieler-Jægerne, og mens vort Tog fortsatte Veien sydpaa, kørte disse Tropper nordpaa for at overrumple Rendsborg. I Neumünster saa jeg ogsaa allerede Aftryk af den provisoriske Regjerings Tiltrædelses-Proclamation. Ved at holde mig roligt i Vognen lykkedes det mig at forblive ubemærket, og jeg ankom saaledes Kl: 10^{1/2} Formiddag lykkeligt til Altona, hvorfra jeg umiddelbart begav mig til Hamborg.“

Rejsens videre forløb fremgår af Raasløffs første rapport til kongen, dateret Paris den 4. april. Heri meddeler han, at han er kommet til Paris den 30. marts efter at have opholdt sig 1 dag i Hamborg „paa Grund af forventede Depescher“ og 1 dag i Bruxelles for at forberede sin eventuelle virksomhed i Belgien. Forhandlingerne i Paris blev iøvrigt en fuldstændig fiasko. Allerede i den førnævnte rapport af 4. april måtte Raasløff indberette, at der ikke var meget håb om at opnå et større antal brugelige geværer. Den betydelige forøgelse af nationalgarden og den spændte udenrigspolitiske tilstand i hele Europa gjorde, at den franske regering overhovedet ikke kunne afse noget af sine beholdninger. Heller ikke henvendelser til flere større private våbenfabrikanter gav noget resultat. Overensstemmende med sin instrux fortsatte han derfor til Belgien.

Raasløffs første rapport var som nævnt sendt direkte til kongen, men blev af generaladjutanten givet videre til krigsministeren TSCHERNING, der netop opholdt sig i Flensborg i kongens følge. Den 12. april svarede Tscherning derfor på Raasløffs brev, idet han henviste til, at kongen havde overdraget ham „krigsbestyrelsen“, hvorfor alle indberetninger fremtidigt skulle sendes til krigsministeriet. Iøvrigt burde Raasløff i Paris henvende sig til den danske generalkonsul, ALBERT DELONG, der sikkert ville kunne være ham til større hjælp end gesandtten. Og så tilføjede Tscherning: „Da der hengik saa lang Tid

inden de lod høre fra dem, og det endog blev sagt at Pengeforlegenheder holdt dem i Hamborg, saa har jeg allerede skrevet til Delong ...“.

Som man ser, var der altså allerede rygter i omløb om Raasløff, og de blev snart overgået af nye rygter, der endog kom fra Paris. Den 13. april skrev oberst C. F. HANSEN, der i Tschernings fravær ledede ministeriet, følgende ophidsede brev over til sin chef ved fronten: „En Læge GOTTSCHALCK⁶, Søn af Grosserer Gottschalck, er ankommet hertil fra Paris; han har der ikke selv seet Capt. Raasløff, men veed af paalidelige Kilder, at denne til en Doctor ADLER⁷ og flere Danske har sagt, at han befandt sig i en stor Forlegenhed, derved at han havde Ordre af Regjeringen at købe et stort Antal Geværer; efterkom han denne Ordre, handlede han som Forræder imod sit Fædreland; efterkom han den ikke, handlede han som Forræder imod den Regering, som havde afsendt ham. Det samme har han sagt til Gen.Consul Delong⁸, som derpaa opfordrede ham til at erklære, om han agtede at udføre det ham givne Hverv, eller ikke. Efter nogen Betænkning bestemte han sig til det Første.

Det er saaledes paatrængende nødvendigt, at det ham givne Commissorium fratages ham. Iøvrigt ønsker Herr Gottschalck, at hans Navn ikke bliver omtalt.“

Tscherning følte sig imidlertid ikke foranlediget til at hjemkalde Raasløff på dette løse grundlag af trediehåndsrygter. Hertil har måske også medvirket, at han ikke længe efter må have fået et brev fra sin gamle ven i Paris, den danske generalkonsul Albert Delong. I dette brev⁹, dateret Paris den 18. april, kommer Delong netop ind på Raasløffs sendelse og forklarer, hvorfor den er slået fejl: „Hvis man i sin Tid havde tilskrevet mig, da det blev bestemt, at Kaptain Raasløff skulde sendes til Paris, aabnet mig en Credit hos Hambro i London og givet mig i Commission at købe Geværerne, havde jeg faaet dem og strax sendt dem med et fransk Dampskib; men da Kaptainen naaede Paris, var alt megen Tid spildt; Sagerne her havde forværret sig, den betydelig forøgede National Gardes Armering i hele Frankrig, og Arméen, som nu sættes paa Krigsfod, forenet med Frankrigs ugunstige Sindelag for Danmark, gjør det nu til en Umulighed at udføre det omtalte Hverv. – Kaptainen rejser i disse Dage til Belgien, Gud give, at han der maae være heldigere end her.“ Det er bemærkelsesværdigt, at dette brev fra Delong til hans nære ven ikke med en stavelse antyder noget ufordelagtigt om Raasløffs nationale sindelag, endskønt forholdet mellem Delong og Raasløff åbenbart var præget af en viss jalousi.

Imidlertid voxede rygterne i København. Den 22. april skrev artilleribrigaden til krigsministeriet, at siden Raasløff efter kollegiets befaling den 22. marts var afrejst med Paris som mål, havde man intet hørt fra ham. „De fra Rendsborg kommende Officerer, nemlig Oberst v. KOYE¹⁰ og Capitain v. JUST¹¹, begge af det 2det Artillerie-Regiment, traf Capitainen i Hamborg den 7de eller 8de Dennes. – Paa Forespørgsel af disse Herrer, hvorfor han opholdt sig der, angav han Pengemangel som Grund. Capitainen havde ved Afreisen erholdt udbetalt 600 Rbdlr til Reiseomkostninger.“ Heller ikke disse rygter synes at have bevirket nogen ændring i krigsministeriets dispositioner. Tscherning fik netop i disse dage foruden Raasløffs egne rapporter fra Paris Delongs brev, der bekræftede Raasløffs fremstilling. Samtidig med at Tscherning opmuntrede Delong til at genoptage forsøgene på at købe våben i Paris, skrev han til Raasløff i Belgien og pålagde ham i Liége at søge at skaffe brugbare skydevåben, især til rytteriet. Imens havde artilleribrigaden også hørt direkte fra Raasløff. Den 27. april indberettede den til krigsministeriet, at Raasløff nu var i Liége, hvor chancerne for køb af våben også var små, hvorfor Raasløff hellere burde hjemkaldes. Denne indstilling fulgtes dog ikke af ministeriet¹².

Hen på sommeren, da sindene var faldet lidt mere til ro, og de militære operationer var ved at ebbe ud, blev Raasløffs forhold taget op til nærmere behandling i krigsministeriet. Det er allerede omtalt, hvordan man afæskede Raasløff selv en redegørelse for hans rejses nærmere forløb, og endvidere skrev man¹³ til de to artilleriofficerer, der af artilleribrigaden anførtes som vidner på, at Raasløff endnu et godt stykke ind i april stadig var i Hamborg. Det viste sig her, at brigadens skrivelse gik langt ud over, hvad oberst Koye og kaptajn Just kunne oplyse, allerede af den grund, at de to officerer var kommet til København omkring 1. april¹⁴. Oberst Koye erklærede, at han ikke selv havde truffet Raasløff, men at han havde „hørt at flere Danske Officerer på Reisen gennem Hamborg i hiin ulykkelige Tid, har seet Capitain v. Raasløff, ligesom at Capitainen i flere Dage skal have opholdt sig i Hamborg. Hjemmel i saa Henseende formaaer jeg dog ikke at opgive.“ Heller ikke kaptajn Just havde selv set Raasløff. Derimod havde han den 26. truffet premierløjtnant SOMMERS kone¹⁵, og hun havde fortalt, at Raasløff dagen før havde gjort hende sin opvarntning. „Paa hendes Spørgsmaal, om han havde hørt om Oprøret i Hertugdømmene? og hvoraf det kom, at han endnu opholdt sig i Hamborg? skal han have besvaret det første Spørgsmaal be-

nægtende og det andet dermed, at han til sin Reises Fortsættelse manglede Penge, men at han under saadanne Omstændigheder maatte skynde sig at komme bort.“

Når alt kommer til alt, er der kun to forhold, der kan anføres mod Raasløff, nemlig hans påståede udtalelser i Paris, og det, at han på rejsen derned blev godt et døgn i Hamborg og her overfor fru Sommer skal have benægtet at have hørt om oprøret. Hvad det første angår, er det allerede påpeget, hvor usandsynligt det er, at Delong, som efter Gottschalck selv havde været vidne til Raasløffs oprørske udtalelser, i sine breve til Tscherning ikke giver udtryk for nogen som helst mistillid til Raasløffs nationale sindelag. Endnu mere påfaldende bliver det året efter, hvor forholdet mellem Delong og Raasløff på grund af sidstnævntes jalousi var meget spændt. Hvad der helt var mislykkedes for Raasløff i Paris, havde Delong nemlig fået gennemført: købet af 25.000 infanterigeværer¹⁶. I et brev¹⁷, dateret 5. marts 1849, skriver Delong til Tscherning, at Raasløff på hjemrejse fra Liége nu, „jeg formoder paa sin egen Haand, (har) gjort Reisen expres til Paris for at udsperge baade de franske Artillerie-Officerer etc., samt ved andre underhaanden at faa Oplysning, om Geværerne, som jeg har hjemsendt, virkelig var blevne leverede . . .“. Her i denne klage over Raasløff var der da ellers lejlighed, om nogen-sinde, til at afsløre hans forræderiske holdning, hvis Delong virkelig havde deltaget i det replikskifte, rygtet tillagde ham. Hvad ligger der da til grund for rygterne fra Paris? Vi ved intet sikkert hverken om de nævnte lægers eller Raasløffs politiske stilling på dette tidspunkt, men efter lægernes hele milieu ligger det nær, at de har været liberale, mens Raasløff utvivlsomt nærmest har hældet til konservativ side. Mon derfor ikke den lille fjer, der her er blevet til de 5 høns, har været en skarp politisk replik imod det nye styres mænd?

Tilbage er så kun spørgsmålet, hvorfor Raasløff blev et døgn i Hamborg, og hvorfor han overfor fru premierløjtnant Sommer foregav ikke at have hørt om oprøret, hvilket jo var i modstrid med, hvad han senere indberettede om sin rejse. Selv angiver Raasløff, at han blev i Hamborg „paa Grund af forventede Depescher“, velsagtens yderligere depescher fra udenrigsministeriet, som han rejste som kurer for. Desværre kan det ikke af udenrigsministeriets arkivalier ses, om der eventuelt har været en sådan aftale mellem ministeriet og Raasløff, men det er ingeniunde udelukket. Selv om Raasløff skulle vente en dag i Hamborg, var hans forcerede rejse gennem Danmark jo ikke umotiveret; tværtimod viste det sig netop, at han derved lige slap

igennem i sidste øjeblik, inden passagen gennem hertugdømmerne blev afbrudt. Da han først var nået Hamborg, måtte den farlige del af rejsen anses for overstået, og der er den mulighed, at Raasløff ganske simpelt har taget sig en rastdag efter 42 timers forceret rejse, det meste af tiden i postvogn eller åben båd. I alt fald er der ingen rimelig grund til at tro, at det var politiske motiver, der holdt ham fast i Hamborg. Hvad skulle der kunne være sket, hvilke efterretninger skulle han kunne vente at få på så kort tid?.

Med hensyn til samtalen med fru Sommer må det for det første erindres, at vi kun kender den gennem kaptajn Justs flere måneder senere referat af, hvad fru Sommer fortalte ham. Spørgsmålet kan jo godt være faldet lidt anderledes, end Just gengiver det. For eksempel kan hun tænkes at have spurgt: Har De hørt, hvad der er sket i Rensborg i går, hvortil Raasløff, hvis han ikke havde hørt nyheder i Hamborg, udmærket kunne svare nej. Hensigten med denne nægtelse har vel i så tilfælde været at sløre hensigten med hans rejse, et af militære grunde rimeligt hensyn.

Konklusionen af denne undersøgelse må da blive, at der ikke kan fremføres nogen holdbar støtte for påstande om, at Raasløff skulle have været nationalt upålidelig ved krigsudbruddet 1848¹⁸. Også hans senere tjeneste i løbet af krigen taler herimod. Efter at han med overvindelse af betydelige vanskeligheder havde tilvejebragt kontrakter om mere end 9000 moderne perkussionsvåben for rytteriet¹⁹, hjemkaldtes han i foråret 1849 og deltog med hæder i de to sidste krigsårs felttog som næstkommanderende i batteriet Marcussen²⁰.

Til grund for rygterne synes der ikke at have ligget andet end den omstændighed, at Raasløff netop ved krigens udbrud i hu og hast forlader København, snart efter er set i Hamborg af hjemvendende officerer, og i den nærmest følgende tid ikke lader høre fra sig undtagen til kongen og krigsministeren. Da den første ophidselse har lagt sig, falder rygterne til jorden, men efterlader som alle grundløse rygter alligevel en os, som kun langsomt fortager sig.

NOTER

¹ 1774-1851 (T. A. Topsøe-Jensen & Emil Marquard, Officerer i den dansk-norske Søetat 1660-1814 og den danske Søetat 1814-1832, II 340). - ² Feltarkivet 1848-50, Senere tilkomne sager 5., Indkøb af våben, Hærens arkiv. Hvor ikke andet angives, findes alle de i denne artikel citerede skrivelser i denne pakke. - ³ Arne Hoff,

Haandskydevaaben, i Tøjhusmuseets Bog om Trearskrigen 1848-49-50, Kbhvn. 1948, 142. - ⁴ Generalitets- og kommissariatskollegiet, 3. sektionens I protokol, indg. skr. nr. 289/1848, Rigsarkivet. - ⁵ Geheimekonferensråd F. C. E. T. C. DANKWART, 1782-1856, direktør i departementet for udenrigske anliggender. - ⁶ W. E. GOTSCHALCK 1823-62, søn af grosserer, generalkonsul F. G. I 1848-49 skal han have været skibslæge (Kristian Carøe, Den danske Lægestand, Supplementsbind til 7. Udg., Kbhvn. 1904, 31). - ⁷ I. B. ADLER, 1817-1880. Skal have været udenlands 1846-48 (Carøe, nævnte værk 2). - ⁸ Generalkonsul A. H. P. G. DELONG, 1797-1865, fra 1849 baron Delong. - ⁹ Af Anthon Frederik Tschernings efterladte Papirer, Kbh. 1876-78, II 298. - ¹⁰ Oberst F. V. P. G. KOYE, omkr. 1782-1863, ved oprørets udbrud chef for 2. artilleriregiment, der lå i hertugdømmerne (V. Richter, Den danske Landmilitæretat 1801-94, II 6). ¹¹ Kaptajn, senere major F. C. JUST, omkr. 1811-1886, ved oprørets udbrud batterichef ved 2. artilleriregiment (Richter I 28. 2). - ¹² Krigsministeriets sekretariat, udg. skr. nr. 3365 til protokol I-III/1848, Rigsarkivet. - ¹³ Sammesteds, nr. 7939 og 7982/1848. - ¹⁴ Kaptajn Just nævner i sin omtalte indberetning, at han er kommet til København den 1/4. Oberst Koye er her ialtfald den 4/4, hvor han indsender en opgørelse over sine rejseomkostninger, Artilleriets arkiv, skr. til krigsministeriet nr. 44/1848, Hærens arkiv. - ¹⁵ Premierløjtnant i søetaten, senere admiral F. L. F. SOMMER 1813-1878, var gift med MARGRETHE O. L. REDSTED, 1814-79. Sommer var 1840-48 fører af postdampskibet „Christian VIII“, der løb mellem København og Kiel (Topsøe-Jensen og Marquard, nævnte værk II 532 f.). - ¹⁶ Arne Hoff, nævnte værk 143 f. - ¹⁷ Af Anthon Frederik Tschernings efterladte Papirer III 5 f. - ¹⁸ Det samme resultat er også Povl Engelstoft kommet til i den nye udgave af Biografisk Leksikon (XIX 28 ff.) - ¹⁹ Arne Hoff, nævnte værk 151. - ²⁰ O. C. A. Jacobs, 1. Feltartilleriregiment 1764-1842-1917, Kbhvn. 1917, 164 ff.